

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

Academic Journal of History and Idea

ISSN: 2148-2292

11(5) 2024

Derleme Makale / Review Article
Geliş tarihi |Received:18.08.2024
Kabul tarihi |Accepted:25.09.2024
Yayın tarihi |Published:25.10.2024

Guntekin Najafli

<https://orcid.org/0000-0002-1209-6682>

Associate Professor, Azerbaijan National Academy of Sciences, Institute of History and Ethnology, Azerbaijan, guntekin.cemil@gmail.com

Atf Künyesi | Citation Info

Najafli, G. (2024). Bağımsızlığına Kavuşan Şuşa'nın Cesur Evladı: Tuğgeneral Zaur Sabir Oğlu Cavanşir (Sözlü Tarih Kapsamında). *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 11 (5), 3663-3675.

Bağımsızlığına Kavuşan Şuşa'nın Cesur Evladı: Tuğgeneral Zaur Sabir Oğlu Cavanşir (Sözlü Tarih Kapsamında)

Öz

Yaklaşık 30 yıl düşman işgali altında kalan Karabağ, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in önderliğinde kahraman Azerbaycan askerinin ve ölmeliğe kavuşan şehitlerin kanları pahasına işgalden kurtarıldı. Fakat bu zaferin sağlanmasında Özel Kuvvetlerin rolünün çok büyük olmasını unutmamak gerekmektedir. Bu nedenle İkinci Karabağ Savaşı, Azerbaycan'da tüm Özel Kuvvetlerin aktif olarak kullanıldığı ilk savaş olarak kabul edilmektedir. Savaştaki taktiksel zaferlerin çoğu, Özel Kuvvetlerin faaliyeti sonucunda başarılmıştır. Vatan Savaşı Kahramanı, Tuğgeneral Zaur Sabir oğlu Cavanşir de bu özel kuvvetler içerisinde yer alarak büyük kahramanlık örneği göstermiştir. Onun İkinci Karabağ Savaşı'nda Özel Kuvvetlerin komutanı olarak gösterdiği şanlı savaş yolu, sadece ailesinin ve yakınlarının değil, tüm Azerbaycan halkının ebedi hafızasında yaşayacaktır. Buna göre makale sözlü tarih kapsamında Tuğgeneral Zaur Sabir Oğlu Cavanşir'in İkinci Karabağ Savaşı'nda ki varlığını ortaya koymayı amaçlamıştır.

Anahtar Kelime: Azerbaycan, Karabağ bölgesi, Şuşa, Zaur Cavanşir, Özel Kuvvetler, Ermeni işgali

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/atdd>

The Brave Son of Shusha who regained its independence: Brigadier General Zaur Sabir oglu Javanshir (Oral History)

Abstract

Karabakh, which was under enemy occupation for nearly 30 years, was liberated from occupation under the leadership of Azerbaijani President Ilham Aliyev at the cost of the blood of the heroic Azerbaijani soldiers and the martyrs who became immortal. However, it should not be forgotten that the Special Forces played a very important role in this victory. Therefore, the Second Karabakh War is considered to be the first war in Azerbaijan in which all Special Forces were actively used. Most of the tactical victories in the war were achieved as a result of the activity of the Special Forces. Hero of the Patriotic War, Brigadier General Zaur Sabir oglu Javanshir also took part in these special forces and showed great heroism. His glorious way of fighting as the commander of the Special Forces in the Second Karabakh War will live in the eternal memory of not only his family and relatives, but also the entire Azerbaijani people. Accordingly, the article aims to reveal the presence of Brigadier General Zaur Sabir oglu Javanshir in the Second Karabakh War within the scope of oral history.

Keyword: Azerbaijan, Karabakh region, Shusha, Zaur Javanshir, Special Forces, Armenian occupation

Giriş

Azerbaycan halkının gurur kaynağı, kadim bir geçmişe sahip şehir kültürünün nadide ve eşsiz incilerinden biri, şanlı bir tarihe sahip olan Şuşa şehri, Azerbaycan şehirleri arasında eşsiz bir yere sahiptir. 18. yüzyılın ortalarına doğru, Azerbaycan topraklarında bağımsız hanlıklar döneminin başlamasıyla, kadim bir vatan olan Şuşa yeni bir gelişme aşamasına girdi. Şuşa şehir-kalesinin kurulması, Karabağ Hanlığı'nın kurucusu Panahali Han Cavanşir'in (1748-1763) adıyla bağlantılıdır. 1748 ve 1750-1751 yıllarında inşa edilen Bayat ve Şahbulag kalelerinin güvenilir olmadığını gören Panahali Han, "dağlarda, güçlü ve geçilmez bir yerde sonsuz ve yıkılmaz bir kale" inşa etmeye karar verdi. "Dağlar koynunda güçlü ve geçilmez bir yerde öyle bir ebedi ve yıkılmaz bir kale inşa etmeliyiz ki, onu güçlü bir düşman bile kuşata bilmesin" (Cavanşir, 1989, s. 115) biçiminde söyleyen Panahali Han Hanlığın merkezi henüz Şahbulak Kalesi'ndeyken, deniz seviyesinden 1300-1600 m yükseklikte yer alan, ulaşılamayan dağ platosunda yeni bir şehir-kale inşaatına başlandı. 1756-1757 yıllarında Panahali Han, halkın güvenliği için gerekli çalışmalar yapıldıktan sonra Karabağ Hanlığı'nın başkentini buraya taşımıştır. Yeni inşa edilen şehir-kaleye ilk yıllarda kurucusunun adı ile Panahabad denilse de, daha sonra buranın eski adı olan Şuşa adı ebedileşti. Soyağacı Karabağ Hanlığı'nın kurucusu Panahali Han Cavanşir'e bağlı olan Zaur Memmedov, Şuşa'da yaşamadı ama büyük dedelerinin mirası olan Şuşa'yı da asla unutmadı.

1. Tuğgeneralin Biyografisi

Zaur Sabir oğlu Cavanşir (Memmedov) 21 Eylül 1974'te Ağcabedi ilçesinin Hendarh köyünde doğdu. 1991 yılında Hendarh köyü ortaokulundan altın madalyayla mezun olan Zaur Cavanşir, atalarının yolunu devam ettirmek, vatanına, milletine ve bayrağına sahip çıkmak için Yüksek Askeri Komutanlar Okulu'na girdi. Şubat 1993'te hala Yüksek Askeri Komutanlar okulunun bir öğrencisi olarak acımasız düşmana karşı Kelbecer, Ağdere cephesinde savaşa katıldı, şiddetli savaşlarda birlikleri komuta etti. 1994 yılının Ocak ayından 12 Mayıs ateşkes duyurulana kadar kendi yaşında olan diğer askerlerle birlikte Terter yönündeki savaşlarda bulundu. 1994'ten Temmuz 2000'e kadar Terter cephe bölgesinde müfreze komutanlığından tabur komutanlığına kadar ön saflarda görev yaptı. Özel Kuvvetlerin (ÖK) oluşturulması ile Temmuz 2000'den itibaren Yüzbaşı Zaur Cavanşir Özel Kuvvetler okuluna başkan atandı, Şubat 2002'de Binbaşı rütbesiyle Zaur Cavanşir Özel Kuvvetlerde yeni oluşturulan özel maksatlı alayının genelkurmay başkanlığına atandı. Temmuz 2002'de Silahlı Kuvvetlerin Harp Okulu'na girdi ve eğitimde birinci olarak 2004 yılına kadar Türk Silahlı Kuvvetleri Kara Kuvvetleri Harp Okulu'nda eğitim aldı. Ağustos 2004'ten Mayıs 2006'ya kadar Özel Kuvvetlerinin "Yaşma" özel maksatlı alayının komutanlığını yaptı ve defalarca düşman hatlarının gerisindeki özel operasyonlara katıldı. Özel operasyonlarda yiğitlik ve kahramanlık gösterdiğiden dolayı 2005 yılında kendisine Azerbaycan Cumhurbaşkanı tarafından "*Azerbaycan Bayrağı*" nişanı verildi. Eylül 2016'da Azerbaycan Silahlı Kuvvetlerinin o zamanki Genelkurmay Başkanı Albay general Necmeddin Sadıkov'un yasa dışı taleplerini açıkça reddettiği ve kendisine yapılan haksızlığa protesto olarak kendi isteği ile ordudan terhis edildi.

2. Zaur Cavanşir İkinci Karabağ Savaşında

27 Eylül 2020'de Vatan Savaşı (İkinci Karabağ Savaşı) başlar başlamaz orduya katılmak için başvuruda bulunan Albay Zaur Cavanşir, Necmeddin Sadıkov'un, ancak Özel Kuvvetler (Xüsusi Təyinatlı Qüvvələr) saflarında sıradan bir asker olarak savaşmayı kabul etmesi halinde orduya dönebileceği şartını kabul ettikten sonra sıradan bir asker olarak savaşlara katıldı. Kendi komuta becerileriyle (dehası) ile anında aktif mücadeleye giren özel kuvvet oluşumlarından ve birimlerinden oluşan saldırı grubu yönetimini devralarak, Hadrut-Şuşa yönüne saldıran tüm birlik grubunun komutanı olarak devam ederek, topraklarımızın kurtarılmasında asker ve subaylarımıza olağanüstü bir cesaret ve kahramanlık örneği göstererek dede-baba toprakları Şuşa'ya Azerbaycan bayrağını dikti.

3. Kurtarılan Şuşa'nın İlk Komutanı Panahali Han'ın Soyundandır

Kendisi büyük dedesi Penahali Han Cavanşir'in esasını koyduğu Şuşa şehrinin ilk komutanı oldu. Tuğgeneral Zaur Cavanşir'in kökeni Karabağ Hanlığı'nın kurucusu Penahali Han Cavanşir'in (1747-1763) oğlu İbrahimhalil Han'ın (1763-1806) Hungutlu Allahyar Bey'in kızından olan oğlu Muhammed Gasım Ağa'ya (?- 1843) bağlıdır. Muhammed Gasım Ağa amcası Mehrali Bey Cavanşir'in kızı Hatice beyim ile evlendi (AK-II, s. 695) ve bu evlilikten 4 oğlu - Necefgulu Ağa, Paşa Ağa (yaklaşık 1820-?), Kerim Ağa (1826-1907) (ARDTA, fon,10, s.2; bkz: Ek.3.), Gasım Ağa (1834-?) ve 2 kızı - Cihan Hanım ve Bala Hanım Cavanşirler doğdu (İsmailov, 2014, s. 142).

19. yüzyılın sonlarında büyük büyükdede Kerim Ağa, Şuşa şehrini terk etmek zorunda kaldı ve Yelizavetpol (Gence) vilayetinin Gubadlı bölgesine yerleşti. Onun soyundan gelen Nasib Kerim'in oğlu Cavanşir (1911-1996) önce Şuşa ilçesinin Kebirli mahalının Baharlı köyünde yaşıyordu. O kendi akrabası Kasım Bey Zakir'in torunu olarak bilinen Hurşid hanım ile evlendi ve onların bu evlilikten Mafize adında bir kız çocuğu dünyaya geldi. Ancak çok geçmeden ayrıldılar. İkinci Dünya Savaşı'nın zor yıllarında Nasib Kerim oğlu traktör şoförlüğü yaptığı için cepheye alınmadı. Kebirli ilçesinin Hendarh köyünde çalışan Nasib, ikinci kez aile kurdu, bu köyden Sümaye hanımla evlendi ve burada yaşadı. Nasib Kerim'in 10 çocuğundan biri olan Sabir Memmedov ve oğlu Zaur Cavanşir, Hendarh köyünde doğdu (Necefli, 2023, s.4).

4. Onurlu savaş yolu

Biyografiden de anlaşılacağı üzere, yeterli devlet ödülüne ve askeri rütbeye sahip olan Yedek Albay Zaur Cavanşir, İkinci Karabağ Savaşı'nın ilk gününden itibaren savaşa katılmıştır. Ön cepheye Özel Kuvvetler saflarında sıradan bir asker olarak katılmayı bile kabul etti. Ve o, en zor, en meşakkatli ve oldukça onurlu yolu seçti. Çünkü onun en büyük arzusu, işgal altındaki Azerbaycan topraklarının kurtuluşuydu.

Tarihten açıkça görülüyor ki Şuşa şehri doğa tarafından güçlendirilmiştir ve bulunduğu uçurum sanırım yukarıdan aşağıya yaklaşık 10 bin kilometre kadar uzanıyor ve üstelik geçilmez ormanlar ve çalılıklarla kaplıdır. Farklı yollar arasında yalnızca bir yol çizilir. Böylece bu yolla ancak büyük zorluklarla tek başına yürümek mümkündür. Üstelik Şuşa'nın önünde, doğası gereği, etrafını saran geniş kayalık dağlar dizisi onu aşılmaz kılmakta ve Şuşa'nın bulunduğu onago kayalığının içinden bir nehir akmaktadır. Taş Sıradağları ile Şuşa arasındaki mesafe bin metreden fazla olup Şuşa alanının yarısı kadardır. İki bin metreden fazla mesafede uzanır ve uzunluğu altı bin metre kadar veya daha fazla olup, güneye düz bir yolla başka bir dağ ile bağlanır, orada geçilmez ormanlar ve difeyleyler vardır. Hanlığın en güvenilir kalesi olan

Şuşa'nın bulunduğu dağ, kesik koni şeklinde olup, kuzey yönünden teraslarla inmekteydi. Şuşa, Daşaltıçay ve Khalfalicha'ya doğru dik yamaçlı vadilerle çevriliydi. Tepenin keskin vadileri düşman saldırısına karşı güçlü bir bariyer oluşturuyordu ve şehrin savunma çevresinin neredeyse üçte ikisini oluşturuyordu. Şuşa Kalesi çevresindeki kayalıkların yüksekliği bazı yerlerde 400 m'yi aşmaktadır (Mustafazade, 2010, s.115-116). Şuşa kalesinin konumunun avantajı buradan çevrenin net olarak görülebilmesi ve bu yönüyle düşmanın ani bir saldırı yapmasına imkan vermemesidir. A. A. Gaspari, kayaların ve vadilerin arasından kuzeydoğu tarafından şehre giden kıvrımlı, keskin yokuş yukarı yolu Termofil Geçidiyle karşılaştırdı (Gaspari, 1904, s. 218). Üstelik Şuşa'nın önünde doğası gereği etrafını saran çok sayıda kayalık dağ vardır ve bu da onu geçilmez kılmaktadır. Albay Zaur Javanshir dahil cesur Azerbaycan oğulları, bu kadar zorlu ve geçilmez yollardan büyük bir kahramanlıkla geçip Şuşa'yı düşman işgalinden kurtarmayı başardılar.

5. Tuğgeneral Zaur Cavanşir'in Şuşa'nın kurtarılmasıyla ilgili söyledikleri

Aslında 6 Kasım gecesi Şuşa'ya girdik, 7'sinde düşmanı temizledik ve ben 8'inde zaferi bildirdim. Ama bundan bir hafta önce zaten Şuşa civarındaydık. Ermeniler bunu biliyor ve bizim Şuşa'ya artık 5 kilometre uzaklıkta olmamızla ilgili bilgi aktarıyorlardı.

Artık Çanağcı köyünü geçmiştik, Sığnak'taydık ve onun etrafında mevzilerimizi oluşturuyorduk. Operasyonların her anının düşmana karşı kazanacağımız zafer açısından ne kadar önemli olduğunu bildiğimden, her şeyi kişisel olarak denetlemem ve anında kararlar almam gerekiyordu.

Operasyon planına göre tüm birimlerimizi konuşlandırdık ve 6-7 Kasım gecesi Şuşa çevresindeki sık ormanlık ve sert dağlık yüksekliklere ilerlemeye başladık. İlk olarak, emir gelir gelmez yolu kapatmak üzere birliklerimizi Zarıslı köyü yakınındaki Laçın Hankendi yolu üzerine yerleştirdim.

Daha sonra İsa Bulağı (Pınarı) civarındaki yükseklikleri aldık. Diğer birliklerimizi Keibalı köyünü geçerek Hankendi-Şuşa arasındaki yola, ana birliklerimizi ise Cıdır Ovası (Cıdır Düzü) yönündeki kayalara tırmanarak kayalıklara yerleştirdim.

Düşmanın bütün yollarını kapattık ve böylece Şuşa civarında güçlenmeye başladık. 7'si gece saat 03'ten itibaren Şuşa'ya saldırı emrini verdim ve emrimle birimlerimiz düşmanın tüm hareket yollarını bağlayarak Şuşa'ya giden yolları 3 yönde – İsa pınarı yönünden, Hankendi yönünden ve kayalıklara tırmanarak Cıdır Ovası yönünde hareket ederek düşmanı temizleyerek Şuşa'yı kurtarmaya başladık.

Her taraftan geldiğimizi gören düşman dağınık şekilde kaçtı. Hava bulutlu ve sisli olduğundan ne Bayraktar ne de topçularımız çalışabiliyordu. Araçları getirmek imkansızdı. Yalnızca küçük silahlarla ve süngülerle savaştık.

7 Kasım sabahleyin düşmenin direnişi kırdık ve şehrin merkezi sokaklarını düşmandan temizlemeye başladık. Düşman Şuşa'yı top ateşiyle çılgınca bombalıyor, Şuşa'nın her metrekaresine mermi düşüyordu. Toz ve sis birbirine karışmıştı.

Derhal şehrin dairesel savunmasına, tüm mahalle ve evlerin aranıp düşmandan temizlenmesine talimat verdim. Bu savunmayı organize ettikten sonra emrime verilmiş diğer birimler de geldi.

Düşmandan ganimet olarak bize kalan mühendislik ekipmanları Zarisli köyü yakınında Laçın-Hankendi yolunu ve Hankendi-Şuşa asfalt yolunu 3 m genişliğinde ve 3 m derinlikte kazdırdım.

Artık Şuşa'ya giden bütün yollar düşman araçları açısından aşılmazdı. Dedelerimin tarih boyunca büyük bir kahramanlıkla koruduğu Şuşa gerçekten bir kaleydi ve bu avantajı kullanarak düşmanın 3 gün (11 Kasım 2020- 01:00) günde 3 kez Laçın ve Hankendi istikametinde aynı zamanda olmak üzere tüm saldırılarını önledik. Onlara büyük bir kayıp verdirdik ve geri püskürttük" (Najafli, kişisel iletişim, 19 Aralık 2022).

6. Cavanşir neslinin değerli temsilcisi

Şuşa uğrunda savaşlarda Azerbaycan Ordusu Özel Kuvvetler komutanı görevini yürütmüş Albay Zaur Cavanşir Şuşayı düşman işgalinden kurtararak ecdatların (büyük dedelerin), en önemlisi Karabağ Hanlığı'nın ve kale şehri Şuşa'nın kurucusu Penahali Han Cavanşir'in ruhu karşısında ahlaki görevini onurlu bir şekilde yerine getirmiş oldu (bkz. Ek.03; 04).

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Başkomutan Sayın İlham Aliyev, Şuşa'nın kurtarılmasından bir gün önce, 05.11.2020 tarihinde Albay Zaur Cavanşir'i arayarak, Şuşa'nın kurtarılmasının önemini, Cavanşir neslinin temsilcisi olarak dede-baba topraklarının düşman işgalinden kurtarılmasında rol oynadığını bildiğini, Şuşa şehrinin komutanlığına atandığını, Şuşa şehri uğrunda aparılan savaşlar sırasında şehrin savunmasını organize etmenin ne kadar önemli olduğunu söyledi (Necefli, 2023, s.4). Savaşın sona ermesinin ardından halen Özel Kuvvetler komutanının emrinde bulunan Albay Zaur Cavanşir, 25 Kasım 2020'de Özel Kuvvetler komutanının yardımcılığına atandı ve 7 Aralık'ta Tuğgeneral rütbesini aldı (www.president.az 07.12.20). Onun vatan savaşı'ndaki kahramanlığı ve cesareti nedeniyle kendisine en onurlu isim olan "Vatan Savaşı Kahramanı" unvanı verildi.

Kazandığı çeşitli ödüller - Fuzuli'nin kurtuluşu için (25.12.2020), Şuşa'nın kurtuluşu için (29.12.2020), Kelbecer'in kurtuluşu için (24.06.2021), Gubadlı'nın kurtuluşu için (24.06.2021), Hocavend'in kurtuluşu için (24.06.2021) madalyaları, Azerbaycan Cumhuriyetinin bağımsızlığının ve toprak bütünlüğünün korunmasında yaptığı özel hizmetlerden dolayı, aynı zamanda askerî birliğe verilen görevleri ve kendi hizmet görevleri yerine getirirken öne çıktığı için 3. derece Anavatana Hizmet İçin nişanı (24.06.2021) ve 16 Kasım 2021 tarihinde Kelbecer ve Laçın ilçeleri topraklarında, Ermeni silahlı kuvvetlerinin provokasyon ve saldırılarını önlemek, devlet sınırlarının korunması ve güvenliğinin sağlanması amacıyla kendisine verilen muharebe görevini başarıyla tamamlayarak resmî görevlerini yerine getirmiş ve görev yaparken gösterdiği cesaret ve fedakarlık için Askeri Hizmetler İçin (27.12.2021) madalyası ve diğer fahri unvanları Tuğgeneral Zaur Cavanşir'in bu onurlu hayatına çok şey sığdırabildiğini göstermektedir.

Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün sağlanmasında özel hizmetlerine ve işgal olunmuş toprakların kurtarılması zamanı düşmanın yok edilmesi üzere karşıya konulmuş savaş görevini gerçekleştirdiği zaman gösterdiği kahramanlığa göre en onurlu isim olan vatan savaşı kahramanı (www.president.az 09.12.2020) unvanını kazanmış Zaur Mammadov, büyük Cavanşir neslinin değerli bir halefi olduğunu bir kez daha kanıtlamıştır. Tuğgeneral Zaur Cavanşir, 2020 yılında Bakü'de düzenlenen Zafer Geçit Töreninde Şuşa'ya iğnelenen ve Zafer Bayrağı ilan edilen Azerbaycan bayrağıyla savaş bayrakları grubuna liderlik etmiştir (bkz. Ek.05).

Sonuç

Azerbaycan halkı Başkomutan İlham Aliyev'in liderliği ve diplomatik becerileriyle Karabağ'ı düşmandan kurtararak şanlı ve gururlu bir tarih yazmıştır. Asırlara eşit 44 gün Karabağ'ın kurtuluşu uğruna verilen vatan savaşı aynı zamanda Azerbaycan'ın bütünleşmesi tarihinin de başlangıcıdır. Karabağ'ın kurtuluşu için verilen vatan savaşı ile başlayan Azerbaycan'ın bütünleşmesi tarihi, ordumuzun Karabağ'da yürüttüğü terörle mücadele tedbirleri sonucunda 19-20 Eylül 2023'te sona ermiştir. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın İlham Aliyev, 15 Ekim 2023'te Karabağ Hanlığı'nın Kurucusu merhum Penahali Han tarafından kurulmuş Hankendi şehirde Azerbaycan Cumhuriyeti Devleti Bayrağını göndere çekmiştir. Bu şanlı tarihi bir kez daha bizlere yaşatan, topraklarımızın ve sınırlarımızın bütünlüğünü sağlayan bütün askerimizle gurur duyuyoruz!

Kaynaklar

Akti sobranniye Kavkazskoy arheografiçeskoj komissii, AKAK (izdan pod red. predsdatelya komissii A.D.Berje). C.II. Tiflis.

Aliyev, İ. (7 Aralık 2020). Azərbaycan Müdafiə Nazirliyinin bir sıra hərbi qulluqçularına "general-mayor" ali hərbi rütbəsinin verilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin Sərəncamı". *President.az*.

ARDTA, (Azerbaycan Respublikası Devlet tarih Arşivi). Fond10, N1, ed.xr.77.

Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Şuşanın azad olunmasına görə" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. (29 dekabr 2020). *president.az*.

Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularına "Vətən Müharibəsi Qəhrəmanı" adının verilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 09.12.2020-ci il tarixli Sərəncamı (09.12.2020). www.e-qanun.az.

Cavanşir, Ə. bəy. (1989). *Qarabağ xanlığının 1747-1805-ci illərdə siyasi vəziyyətinə dair*. Qarabağnamələr (s.150-183). (C. I). Bakı.

Cavanşir, M. C. (1989). *Qarabağ tarixi. Qarabağnamələr*. (s.104-149). (I). Bakı.

Gaspari, A. A. (1904). *Oçerki istoricheskogo proşlogo i sovpemennogo polojeniya*. St.Petersburg.

İsmailov, E. E. (2014). Hanı Karabakskiye: Pokolennoye opisaniye starşey linii roda. Kavkaz i globalizatsiya. *jurnal sotsialno-politiçeskih i ekonomiçeskih issledovaniy*, 8 (3-4), 131-174.

Mustafazadə, T. (2010). *Qarabağ xanlığı*. Sabah.

Najafli, G. (2022, Aralık 19). *Tuğgeneral Zaur Sabir oğlu Cavanşir (Memmedov) ile röportaj*

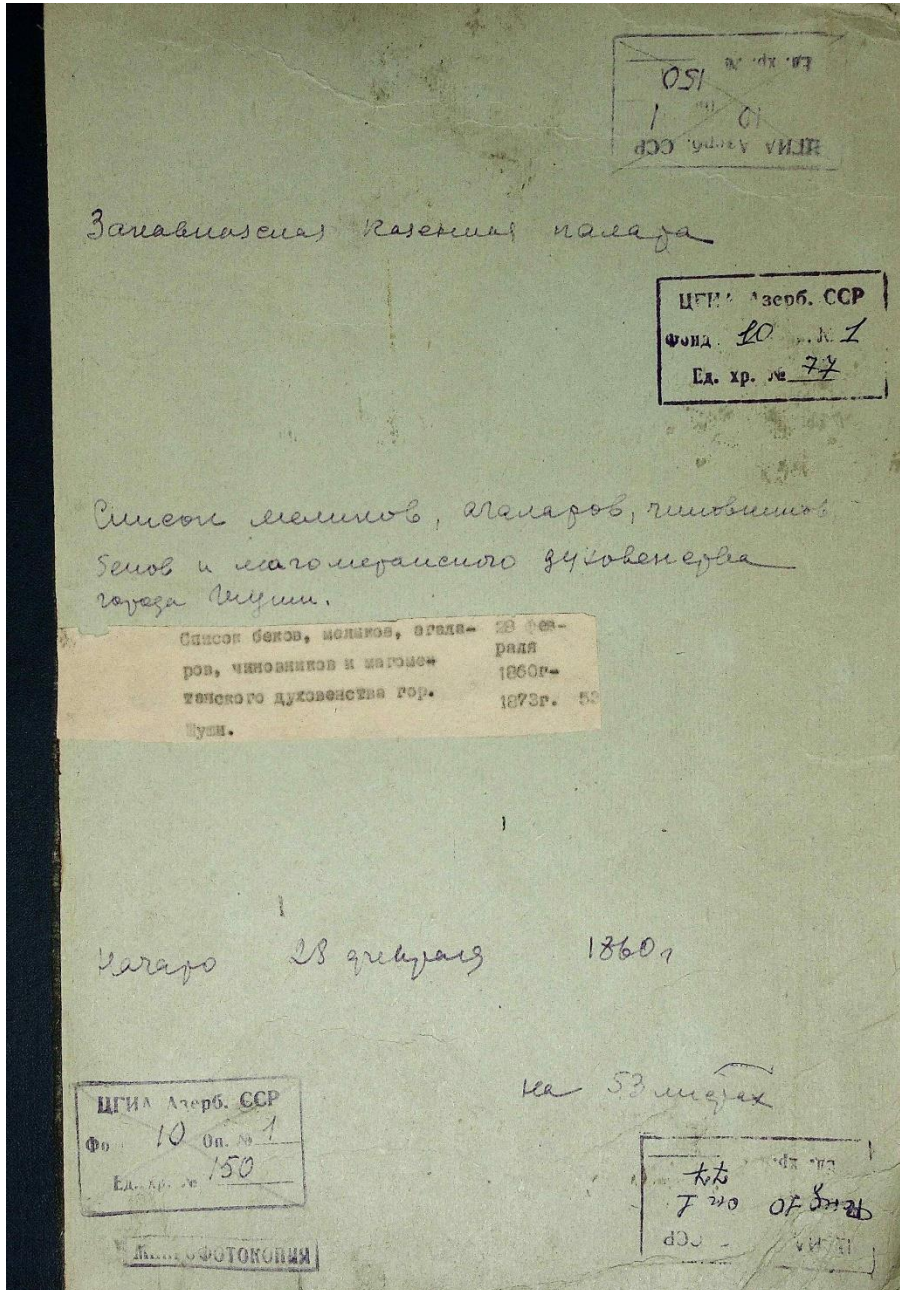
[Bakü].

Necefli, G. (2023). *Ulu babalarının ruhu karşısında manevi borcunu leyakatla yerine yetiren Vatan Oğlu*. Respublika qəzeti.

Şuşa sehrinin bəyləri, məlikləri, ağaları, memurları və müsəlman ruhanilerinin siyahısı. 1860. fon. 10, liste, 77.

Ekler

Ek 01. Azərbaycan Respublikası Devlet Tarih Arşivi, Şuşa şəhrinin beyleri, melikləri, ağaları, memurları və müsliман ruhanilərinin siyahısı. Klasör kapağı.1860, Fon.10, Numara,01, siyahı.77

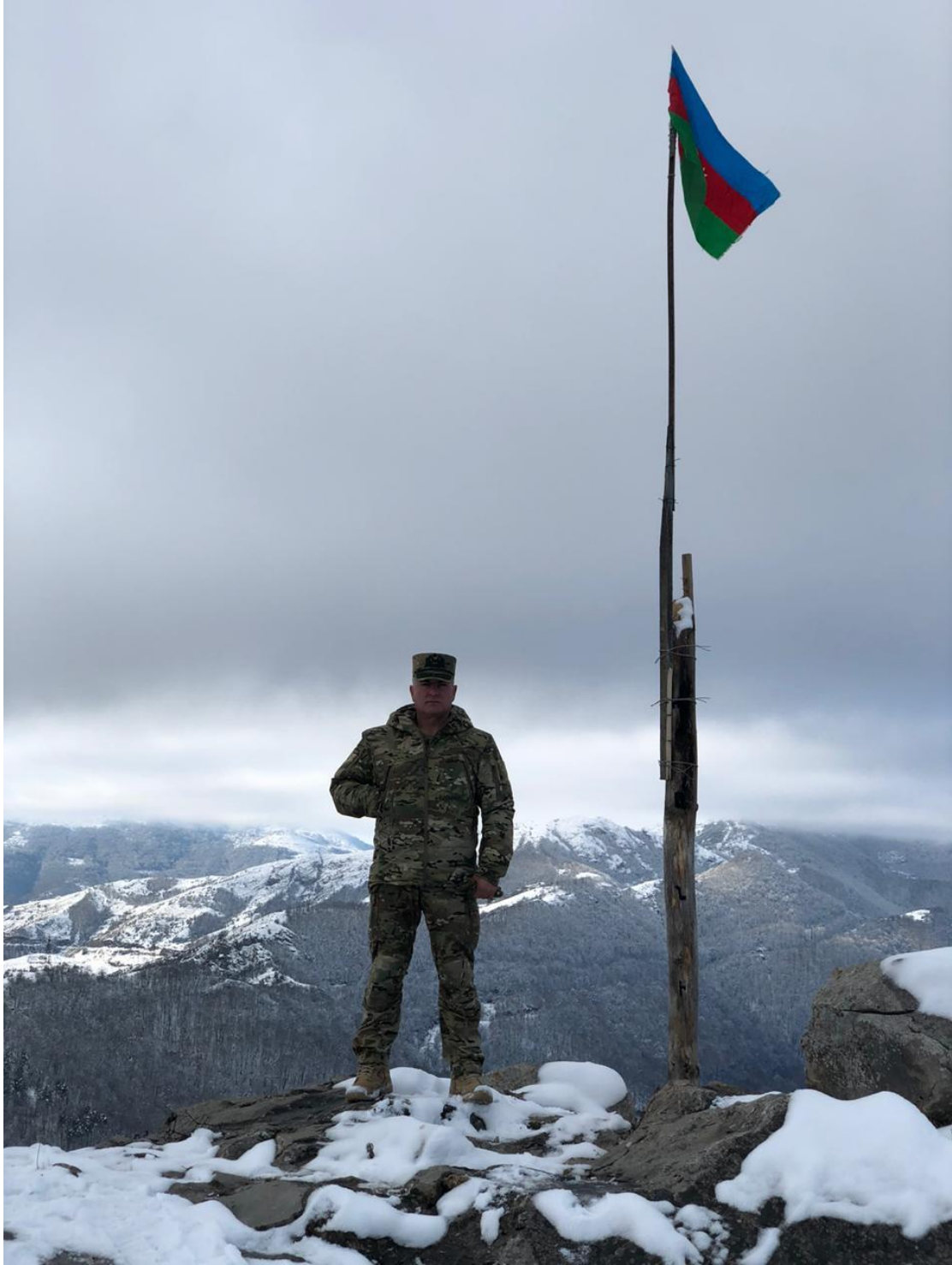

Ek 2. Zaur Cavanşirin (Memmedov) büyük büyükdedesi Kerim Ağa Cavanşirin ismi geçen siyahı. Azərbaycan Respublikası Devlet Tarih Arşivi, Şuşa şəhrinin beyleri, melikləri, ağaları, memurları və müsəlman ruhanilərinin siyahısı. 1860, Fon.10, Numara,01, siyahı,77, s.2.

2845

№ селенствъ по порядку.	№ поля котораго записаны по последнему описанию.	ИМЕНА, ОТЧЕСТВА И ПРОЗВАНІЯ ЛИЦЪ МУЖЕСКАГО ПОЛА,	Лѣта.	Объявленіе прибыли послѣ послѣдняго описанія.	Число душъ мужескаго пола въ селенствѣ.	Какой вѣры.
5.		Улемахимъ Ага, сына Ширванова Ага Сынъ его, Ширвановъ Ага.	55. 10.		3.	
6.	5.	Давидъ Хамидъ Бекъ, сына Майора Улемахимъ Ку- ли Ага Сыновья его: Алиманъ Бекъ Мохамедъ Бекъ Туркманъ Бекъ	46. 16. 15. 8.	Новорожден- ные.	2.	
7.	6.	Паша Ага, сына Под- полковника Мамедъ Касимъ Ага Сыновья его: Джавидъ Ага Азатъ Ага Султанманъ Ага Салимъ Ага Мамедъ Ага Братья его: Керимъ Ага Касимъ Ага Тиманманки его: Мохамедъ Касимъ Ага Мамедъ Керимъ Ага	44. 16. 14. 13. 8. 6. 33. 30. 19. 10.	16. 10. 16.	10.	м а н а м с к а я

Ek. 3. Düşman işgalinden kurtarılan Şuşa'da dalgalanan Azərbaycan bayrağı, 08 Kasım 2020

Ek.4. Düşman işgalinden kurtarılan İsa bulağı (pınarı). Şuşa, 08 Kasım 2020

Ek.5. Tuğgeneral Zaur Cavanşir (Memmedov) Askeri Zafer Keçit Töreninde. Bakü, 10 Aralık 2020

